

210 ANI DE LA ÎNTEMEIERREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR TEHNIC-INGINERESC ÎN LIMBA ROMÂNĂ (1813-2023)

Irina BORTA

Departamentul Inginerie Civilă și Geodezie, COT-2107 AG, Facultatea Construcții, Geodezie și Cadastru,
Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Irina Borta, bortairinusca@gmail.com

Coordonatori științifici: Oleg HORJAN, conferențiar universitar, Uninrsitatea Tehnică a Moldovei
Gheorghe NISTOR, profesor universitar, dr. ing., Universitatea Tehnică "Gh. Asachi" Iași

Rezumat. *Onorarea strămoșilor este o datorie sacră și, în același timp, un veritabil act cultural. În istoria națiunii noastre, există pionieri al căror devotament a fost sacrificat în construirea educației și culturii. Fără muncă neobosită, fără talent și spirit de inițiativă, clădirea spiritualității românești se va ridica încet. Creatorul științei și culturii naționale a încercat să sincronizeze spiritualitatea românească cu marea cultură europeană, transformând actele culturale într-un mijloc de luptă pentru idealurile sfinte ale poporului român.*

Un astfel de precursor a fost cărturarul și omul de școală Gheorghe Asachi, considerat pe bună dreptate părintele și întemeietorul învățământului superior tehnic-ingineresc în limba română, aniversarea a 235 de ani de la nașterea a căruia vom marca anul acesta.

Cuvinte cheie: școală superioară, Gheorghe Asachi, inginer, cultură

Introducere

Gheorghe Asachi s-a născut la 1 martie 1788 în târgul Herța din părinți moldoveni din Transilvania. Cultura națională modernă s-ar fi putut cristaliza atunci când educația, tipografia și literatura în limba populară a neamului au fost introduse doar cu mare dificultate în locul limbii grecești dominante. În timp ce ideile iluminismului european erau puțin cunoscute, literatura publică a avut puțină pătrundere în pământurile românești. Asachi primește primele idei despre educație de la tatăl său, om de cultură, alături de școala primară românească din Herța.

Familia sa s-a mutat la Lemberg (Lviv), un oraș medieval de școli și universități care a devenit popular printre tinerii din nordul României de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

În anii 1796-1804 a urmat liceul „Leopold”, unde a studiat în poloneză, latină și germană. Aceste studii l-au condus la limbile clasice și moderne, pe care ulterior le-a folosit cu ușurință. În ultimii ani, a studiat cursuri în cadrul Facultatea de Filozofie, Litere și Științe, a audiat și discipline ca logica, matematica, istoria națională, fizica, arhitectura și etica. Cercetările arhivistice din ultimii zece ani au arătat că Gheorghe Asachi nu avea un doctorat în filozofie și nici titluri în inginerie și arhitectură, deoarece avea doar 16 ani dar nu a promovat nici examenele.

În 1804 familia s-a întors la Iași, unde tânărul inginer și-a folosit aptitudinile arhitecturale pentru a construi alte case. Schimă clima din cauza sănătății șubrede, și sfatul Mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache, care l-a ajutat și material, a plecat în 1805 la Viena, unde și-a continuat studiile întrerupte la Lemberg. A studiat astronomia, matematica superioară cu celebrul astronom Johann Tobie Burg, cadastru și pictură. În acei ani, evenimentele de la Viena i-au oferit ocazia să exploreze ideologia revoluției burgheze franceze.

Pleacă la Roma, unde între anii 1808-1812 studiază literatura clasică și cea italiană, arheologia, pictura și sculptura. Roma a fost considerată metaforic un „imens uric”, spre care trebuiau să se îndrepte toți urmașii ei, fie ei oricât de răzleți.

Pregătirea multilaterală căpătată în străinătate, cunoașterea câtorva limbi străine, contactul cu valorile culturii europene, au făcut din Gheorghe Asachi nu numai un om cu o vastă cultură și vederi foarte largi, dar și un mare patriot.

În august 1812 s-a întoarce la Iași. Optimist prin fire, dornic și încrezător în abilitățile sale, este condus de o ideologie liberală progresistă și de dragoste pentru patrie, sperând să fie un "restaurator" în țara sa pentru o perioadă. La acea vreme o serie de inițiative culturale, sociale și politice, dedicate educației și culturii, care au avut de suferit.

Etaple întemeierii învățământului superior tehnic-ingineresc

La începutul secolului al XIX-lea, între problemele culturale ce se cer imperios rezolvate, cea mai importantă era dreptul la învățăturile înalte, la școli superioare în limba națională. Această cerință corespundea și cu direcția de dezvoltare a societății europene, așa cum remarcase Asachi. Cei care se opuneau acestui drept, considerau ca argument hotărâtor inferioritatea, sărăcia limbii române față de limba greacă, latină sau alte limbi moderne europene. Realitățile social-politice din patrie l-au deziluzionat.

Gheorghe Asachi, care a studiat în celebrele centre academice europene ale vremii, unde se citeau pe larg texte înțelepte. În 1813 februarie împăratul Scarlat Calimachi la numit ca director în Departamentul Afacerilor Străine. La începutul secolului, Moldova continua să trăiască într-o ordine imperială, care, ca și restul Europei, nu fusese încă zguduită de marea Revoluție Franceză de la 1789. Au fost probleme serioase cu pământul: dobândirea, vânzarea, delimitarea, moștenirea, multe probleme și adesea confuzii, care așteaptă o soluție de la divanul ducelui. Asemenea probleme dominau o bună parte din viața socială, generând neconținut conflict între boieri, între arendași, răzeși, negustori, toate năvălind în Divan cu zapisuri și urice, invocând pravile vechi. Pentru rezolvarea acestor procese, devenite cu timpul tot mai complicate, era nevoie de oameni pricepuți, inginerii hotarnici, capabili să execute împărțire a pământurilor și care să cunoască „limba vechilor documente și a vechilor pravile”. Cele mai multe dintre acestea erau scrise în limba română, dar cu vechiul alfabet chirilic. Asemenea specialiști trebuiau pregătiți într-o școală anume, în care, cunoscătorii să-și însușească în hotărnicie și inginerie, care să poată opri dese procese de hotărnicie.

Gheorghe Asachi se folosi de aceste împrejurări, găsind ocazia favorabilă de a se pune bazele școlii românești. În aceste condiții, sub constrângerea cerințelor sociale, la propunerea lui Asachi, sprijinit de mitropolitul Veniamin Costache, de domnitorul Moldovei Scarlat Calimachi, considerând binevenită ideea unor cursuri de hotărnicie și inginerie în limba română, s-a hotărât înființarea unui „clas” de acest fel, întărindu-l prin „luminata țidulă domnească din 15 noiembrie 1813”. Clasa de hotărnicie și inginerie urma să se țină în cadrul Academiei Domnești, de pe lângă Mitropolia din Iași, unde predarea cunoștințelor se făcea în limba greacă. Mai târziu, Asachi își amintea: „Colegiul elen, care considera acest studiu mai curând o meserie, nu pusese nici o piedică ca el să se țină chiar în clădirea sa, în timp ce perspectivele pe care le deschidea acest gen nou de carieră popula curând clasa cu un număr mare de fii de boieri, între care se afla și fiul domnitorului”.

Așa a reușit, la Academia Domnească, Gheorghe Asachi, numit profesor, „a introdus un paradox (predat) în limba națională un curs de matematică teoretică, care a aplicat practica geometriei și arhitecturii, precedat de cercetări extraordinare și documentare” După ce a urmat cursuri științifice, care au inclus tehnologie de specialitate, Asachi a redactat în limba română un manual complet de matematică (aritmetică, algebră, geometrie, geodezie, trigonometrie plană și sferică, însemnarea hărților topografice și practice, ridicarea planurilor de locuri și moșii), care va fi folosit în școli. Spunea Asachi, „a cultiva și perfecționa limba română, întemeind-o chiar pe a ei proprii elemente, este una din neapăratele nevoi, spre a o duce în stare de a fi organ exact al științelor”. El a importat multe instrumente din Paris și Viena pentru a asigura o producție bună.

În această clasă, la care unic profesor a fost numit Asachi, s-a înscris 32 de fii de boieri, printre elevi aflându-se și fiul domnitorului, Alexandru, fratele lui, Asachi Petru și alții. Ei urmau să devină ingineri hotarnici, profesie de mare utilitate în acel timp. Cursurile ținute de Asachi erau deosebit de apreciate, subliniindu-se meritele pedagogice ale profesorului și nivelul științific ridicat.

Cursul complet s-a încheiat cu un examen la 12 iunie 1818. Sărbătoarea a făcut parte dintr-o expoziție de planuri topografice, proiecte de arhitectură și fortificații, realizate de absolvenții școlii. Examenul s-a desfășurat în prezența episcopilor școlii, a clericilor, a personalităților politice și a străinilor învățați. Într-o scrisoare către guvernator, din 8 februarie 1818, se spunea că „unii dintre

copiii boierilor, alți cetățeni, s-au învățat la matematică teoretică și practică, care se predau în limba română, unde... încredere și dovezi vii pentru cunoașterea adevărată, unii s-au considerat demni să fie ingineri”. Examenul final, a subliniat Asachi, „este prima victorie a predării în limba națională”.

Copiii care au absolvit Școala Asachi au primit diplome, iar mulți au ocupat locuri de muncă ca ingineri sau arhitecți până la moarte. Meritele lui Gheorghe Asachi au primit prima recunoaștere oficială într-o scrisoare către autorități, au spus autoritățile: prima explicație a fost dată în întregime la cursurile de matematică în limba română, public de scurtă durată pentru care este folosită. Starea de onoare și satisfacție națională este exprimată prin recunoștință și recunoașterea cuvenită a gloriei și recunoașterea patrioților.

Un eveniment de mare însemnătate pentru școala românească l-a reprezentat aprobarea de către domnitorul Țării Românești, I. Gh. Caragea, la 6 martie 1818, a înființării unei clase de hotărnicie și inginerie la școala Sf. Sava din București, și numirea lui Gheorghe Lazăr, inginer venit din Transilvania, ca dascăl de aritmetică, geometrie și geografie. Acest eveniment a însemnat începutul școlii superioare de inginerie în limba română în Țara Românească.

A fost implicat în înființarea presei în limba română în Moldova, a editat primul ziar de literatură politică „Albina Românească” (1829), organ de confirmare și susținere a ideilor naționale, urmat de alte publicații: „Gazeta de Moldavia”, „Mama Pământ”, „Simbolul Lumii” etc. Îndemânarea cititorului este dovedită de înființarea Lito-tipografiei, numită „Institutul Albinei” (1832), introducând tipărirea literelor latine, deoarece tipărește. Casele Metropolis. sunt tipărite doar cu litere chirilice.. De la această tipografie, toate cardurile, reviste, hărți, tabel istoric, buletin oficial, până la activitățile Institutului publicat în 1860, care este țesut.

A pus bazele unei noi instituții, Arhivele statului (1832), care avea menirea de a aduna, organiza și de a da spre folosire documentele și arhivele țării.

Dezvoltarea și promovarea învățământului

În societatea moldovenească din prima jumătate a secolului al XIX-lea, Gheorghe Asachi a condus mulți ani învățământul public la toate nivelurile. În același timp, el este un participant activ în viața comunității. Între 1822-1827 a fost agent diplomatic moldovenesc la Viena, trimis de dl. Ioan Sturza de la țara, interesele și drepturile ei cu toată demnitatea. În această perioadă, a cercetat biblioteci din Viena și Polonia, unde a găsit o parte din arhivele moldovenești preluate de mitropolitul de Dosoftei în Polonia în 1687, în timpul războiului turco-polonez. Aceste documente, care sunt deținute de persoane fizice, sunt cumpărate și aduse în țară.

În 1828, Asachi a servit ca secretar al comitetului de pregătire a Decretului Organic, prima constituție politică a regatului român. Contribuția lui Gheorghe Asachi la reforma învățământului în Moldova reprezintă un act mare, începând cu crearea și modernizarea sistemului, programarea, și editarea manualelor școlare, limitarea mesajului educației, stilul bun de a oferi predare și învățare, oamenilor, în conținut, formă înaltă.

Meritul deosebit al școlii de decizie și inginerie constă în contribuția acestei școli la creșterea prestigiului învățământului superior național. Acest lucru se datorează faptului că Școala Asachi a acordat primele „certIFICATE de inginerie” în provinciile românești în 1818, urmate de certificate de inginerie eliberate de secțiile de aplicare ale academiilor și universităților românești. Aceasta justifică acceptarea aprecierii că carta domnească din 15 noiembrie 1813, care a înființat Școala de Inginerie din Iași, trebuie considerată actul de naștere a întregului învățământ superior al ingineriei romane. În plus, școala Asachi a contribuit la creșterea prestigiului național al învățământului superior roman, deoarece a demonstrat capacitatea generală a limbii romane de a permite predarea cunoștințelor științifice la cel mai înalt nivel.

Cu toate greșelile pe care le-a făcut în ultima parte a vieții sale, puternica personalitate a lui Gheorghe Asachi și-a dovedit cu prisosință dreptul la respectul și admirația urmașilor săi și, în mod deosebit, dreptul de a fi considerat un simbol al devotării închinată învățământului românesc. Dacă dascălii din anul 1890 i-au cinstit memoria ridicându-i o frumoasă statuie, dascălii din anul 1938 l-au slăvit atribuind numele său învățământului superior tehnic ieșean care își dobândise certificatul de existență independentă: Școala Politehnică „Gheorghe Asachi” din Iași (1937-1948), ulterior

Institutul Politehnic „Gheorghe Asachi” din Iași (1948 - 1993), azi Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași (1993-prezent).

De menționat faptul că, după înființarea celor două școli românești de inginerie: Școala lui Gheorghe Asachi din Iași (1813) și Școala lui Gheorghe Lazăr de la București (1818) – au luat ființă și o serie de instituții de învățământ superior specializate în pregătirea inginerescă din unele țări, considerate astăzi printre cele mai dezvoltate din lume.

Concluzie

Gheorghe Asachi a fost omul epocii, adică omul ieșit din mijlocul cerințelor vremii, n-a comandat timpul, ci s-a pus în serviciul acestuia cu o bogăție remarcabilă de aptitudini. Trăind într-o epocă de nediferențiere culturală, el a fost din rasa enciclopediștilor. Pe lângă cultura științifică, a avut și o educație artistică, a mănuit lira, penelul și echerul. În faza haotică a renașterilor, enciclopedismul era o necesitate. Acestei necesități urgente, i-au răspuns apariția lui Gheorghe Asachi în Moldova, a lui Ion Heliade Rădulescu și Gheorghe Lazăr în Muntenia și a lui Gheorghe Barițiu în Transilvania. Ei au contribuit la înălțarea culturală a poporului, la sincronizarea culturală a spațiului românesc cu performanțele culturii și civilizației europene cu ritmul lumii moderne.

Referințe

1. IRIMICIUC, N. Formele academice ale învățământului ingineresc ieșean. (1813-1859). In: *Învățământul ingineresc ieșean de-a lungul timpului*, Vol. 1. Iași, 2002 pp. 131-184